

Rusko v druhé polovině 20. století

Poválečné rozdělení světa

- O výsledku války bylo rozhodnuto na Postupimské konferenci v létě 1945:
- Velká Británie, Spojené státy a Sovětský svaz vítězi války → přerozdělování států → vznik východního a západního bloku, později studená válka mezi Spojenými státy a Sovětským svazem
- **Východní blok:** SSSR, Československo, Polsko, Jugoslávie, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko a část Německa.
- SSSR - největší počet obětí ve válce - 26 000 000 obětí
- (jenom do gulagů poslal Stalin na 30 000 důstojníků své armády)

- Ekonomicky i hospodářsky zdevastované Země

- Nastolena neomezená diktatura komunistického režimu

Rozdělení Německa

- Německo rozděleno na 4 okupační zóny:
 - americkou
 - anglickou
 - francouzskou , které se spojí do NSR (Německá spolková republika)
 - a sovětskou, ze které vznikne NDR (Německá demokratická republika)
- Podobně rozdělen i Berlín na východní (hlavní město NDR) a západní.

Jaderné zbraně – závody ve zbrojení

- Poprvé vyvinuty ve Spojených státech v rámci projektu Manhattan
- poprvé a naposled použity na města Nagasaki (6.8. 1945) a Hirošimu (8.8.1945)
- V prvních dvou až čtyřech měsících po shoení bomb zemřelo v Hirošimě 90 000 - 166 000 lidí a v Nagasaki 60 000 - 80 000
- Důsledky nemoci z ozáření pociťovalo několik generací Japonců
- Původem německý jaderný fyzik Klaus Fuchs ukradl vzorec pro Sověty, když pracoval na americkém projektu Manhattan a urychlil tak vývoj jaderné bomby v Sovětském svazu nejméně o 15 let
- 50. a 60. léta se nesly ve znamení testování jaderných bomb
- V 70. letech došlo k řadě diplomatických dohod o omezení atomových zbraní
- Postupem času se upustilo od testování jaderných zbraní, nicméně k jeho vlastnictví se přiznaly další země: Velká Británie, Čína, Indie, Pákistán.

Ruská atomová bomba

- Odpálení Car-bomby proběhlo 30. října 1961 v 11:32 moskevského času nad sovětskou jadernou střelnicí Nová země
 - Největší odpálená jaderná bomba v historii
 - Atomový hřib s průměrem 40 km a výškou 60 km pronikl až do spodní části atmosféry Země.
 - Do 40 km srovnala vše se zemí a měřitelná byla i po svém třetím oběhu kolem Země
 - Chruščov byl obviněn z ohrožování lidských životů a za znečišťování zemské atmosféry zbytky radioaktivními materiály
 - Stala se katalyzátorem dohody o ukončení atomových pokusů

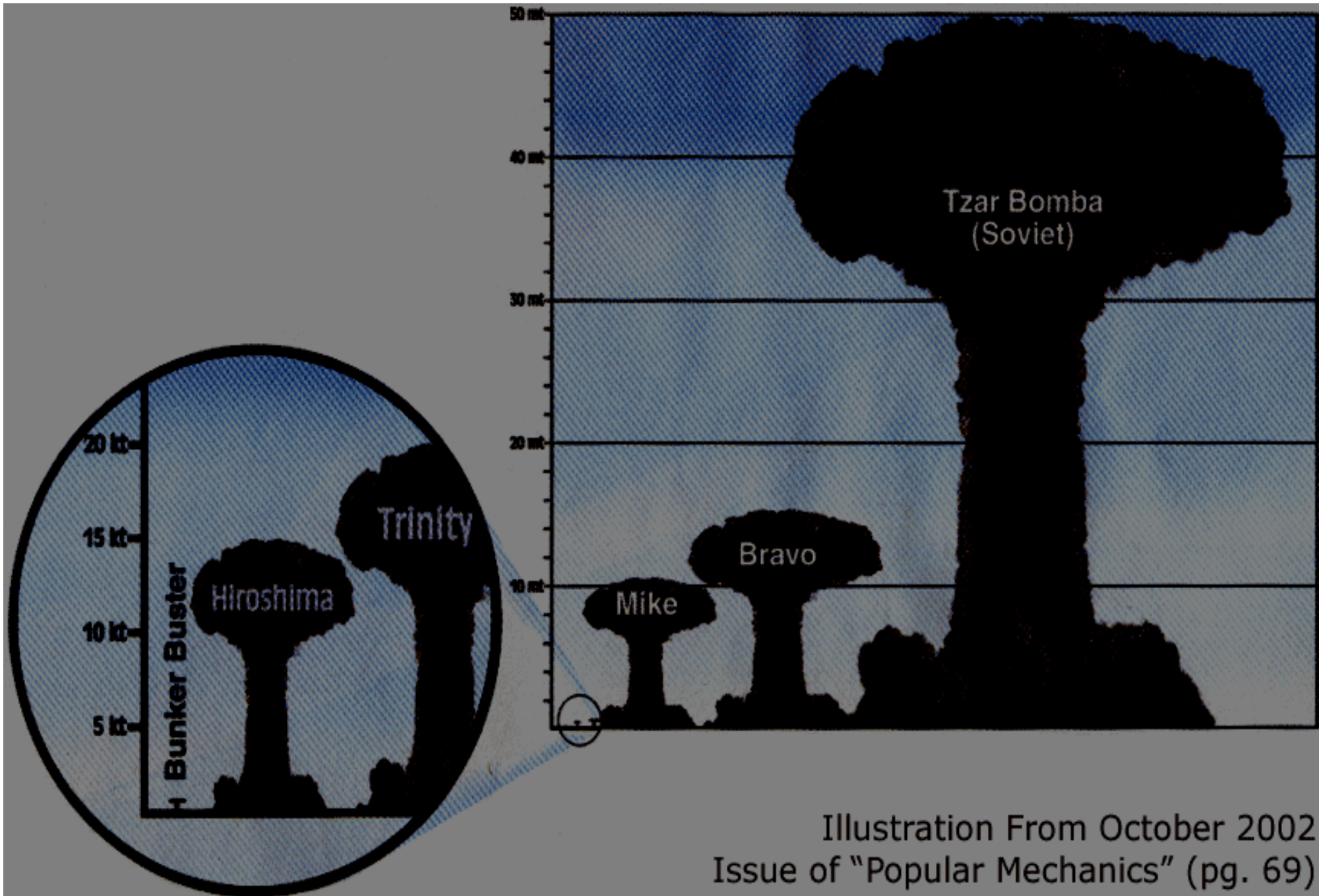

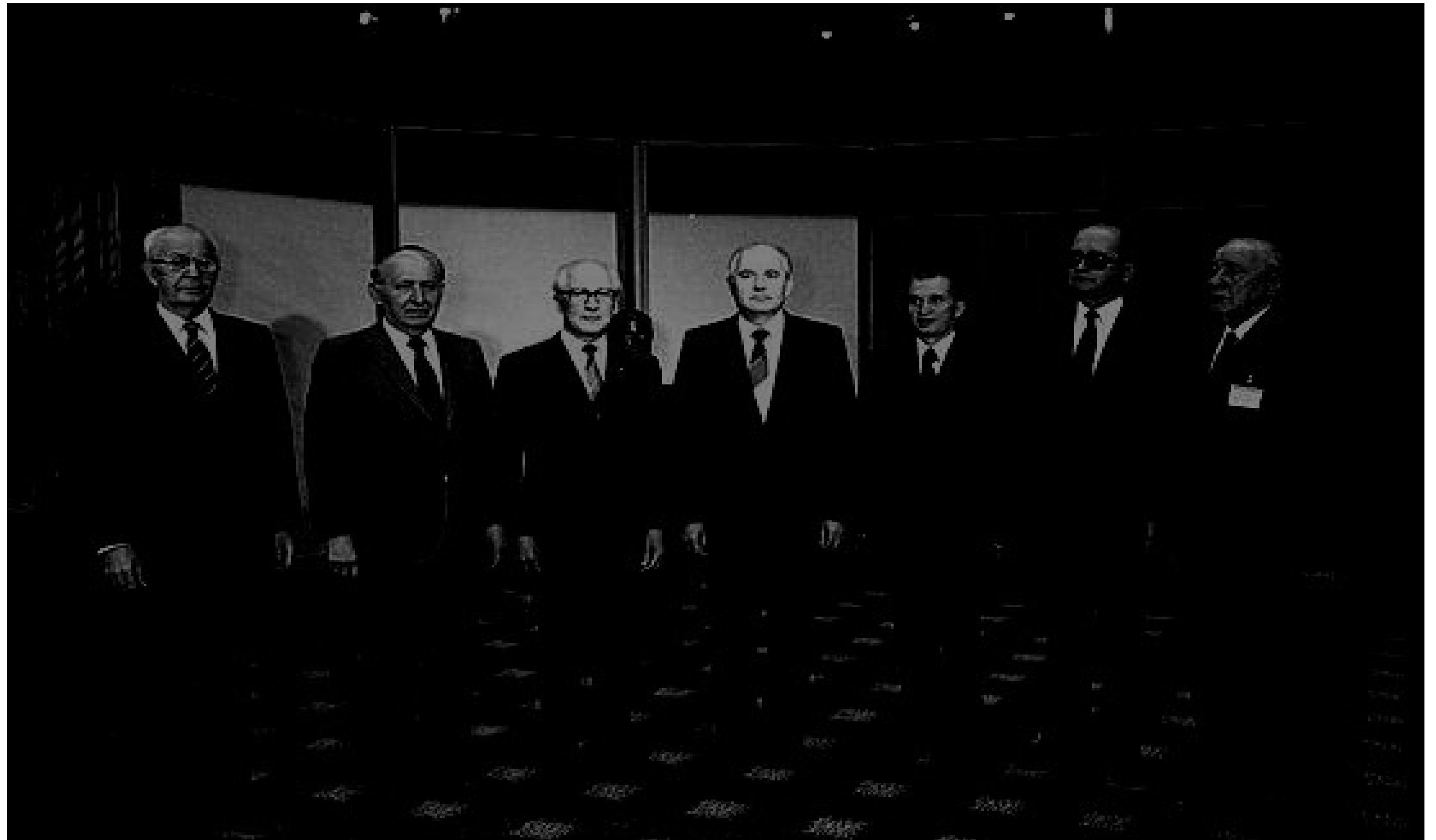
Illustration From October 2002 Issue of "Popular Mechanics" (pg. 69)

RVHP (Rada vzájemné hospodářské pomoci)

- Rada vzájemné hospodářské pomoci vznikla v lednu 1949 v Moskvě, která byla jejím trvalým sídlem. Zakládajícími členy byly: SSSR, NDR, ČSSR, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Bulharsko a Albánie.
- Prvotním posláním RVHP bylo spojit síly SSSR a jeho satelitů proti ekonomické síle Západu a stát se soběstačným prostorem.
- Technicky vyspělejší země, jako např. Československo, měly pomáhat méně vyspělým zemím budovat těžký průmysl.
- Vzájemně propojená ekonomika, společný trh, plánované hospodářství

Varšavská smlouva

- Varšavská smlouva byl vojenský pakt evropských zemí tzv. východního bloku, existující v letech 1955 až 1991.
- Členské státy: Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko a Sovětský svaz
- Formálně byl reakcí na zřízení Západoevropské unie a Pařížské dohody umožňující vstup NSR do NATO.
- Cílem Varšavské smlouvy byla koordinace politiky a vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě, resp. spolupráce ve vojenské oblasti při společné obraně socialismu, suverenity a nezávislosti, a také vytvoření protipólu k severoatlantickému paktu.

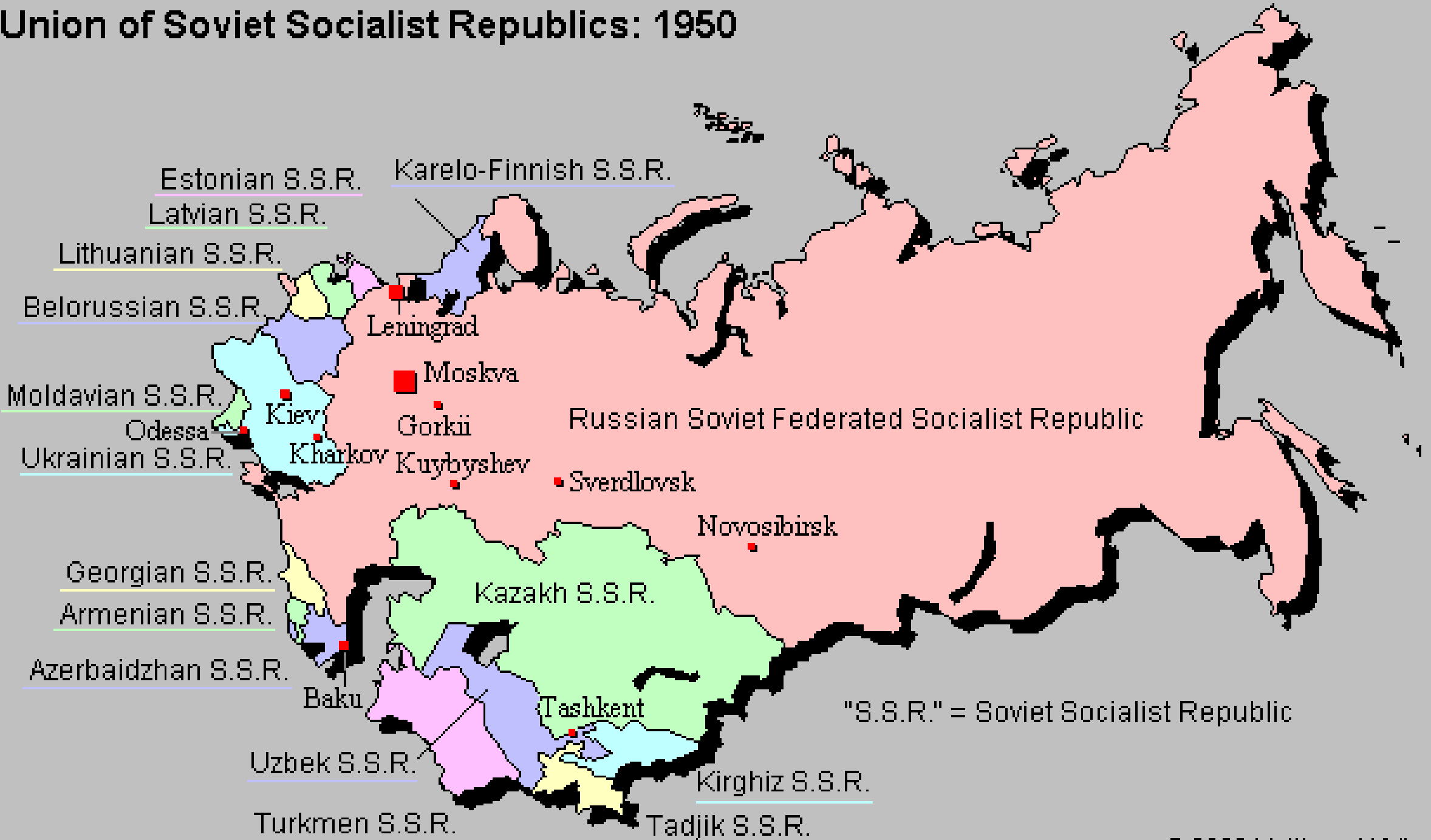

Rusko 1950 - 1960

- 1945 – 1953 Vrchol kultu osobnosti Stalina
- 1953 – uzavření příměří s Korejím, konflikt s Jugoslávií
- 1956 – XX. Sjezd KSSS – návrat k „leninským zásadám“ a odstranění „deformací“ za poslední desetiletí, kritika kultu osobnosti Stalina
- 1956-1960 – rozvoj těžkého průmyslu → dostižení vyspělejších států
- 1957 – vypuštění umělé družice Země, 1961 první člověk ve vesmíru
- 1960-1962 - roztržky mezi SSSR a Čínou
- 1961-1963 – nová vlna destalinilizace: mírová smlouva s NDR → Berlínská zeď
- 1962 – umístění raket na Kubě → „karibská krize“
- Příprava sedmiletého plánu na léta 1959-1965

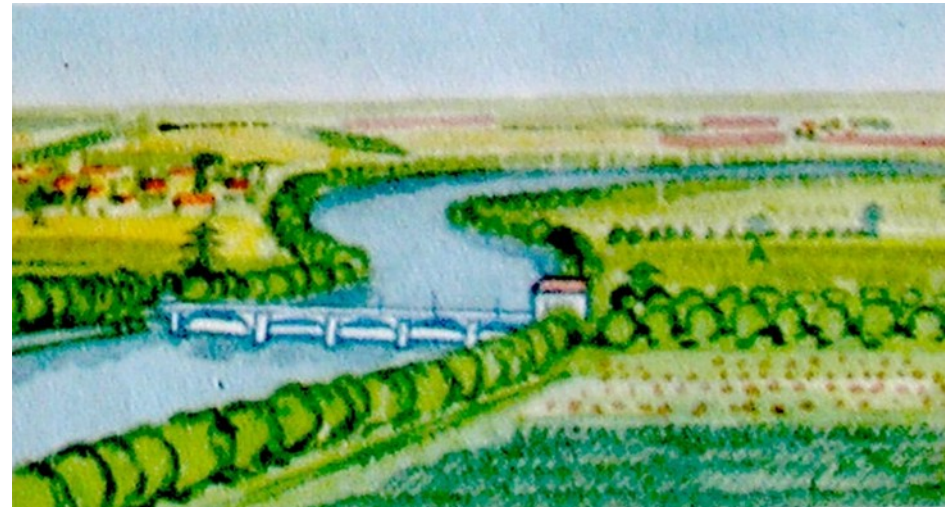
Union of Soviet Socialist Republics: 1950

- 1950 - Stalin vyhlašuje plán „dalekosáhlé přeměny přírodních podmínek Sovětského svazu od hranic až k Uralu“

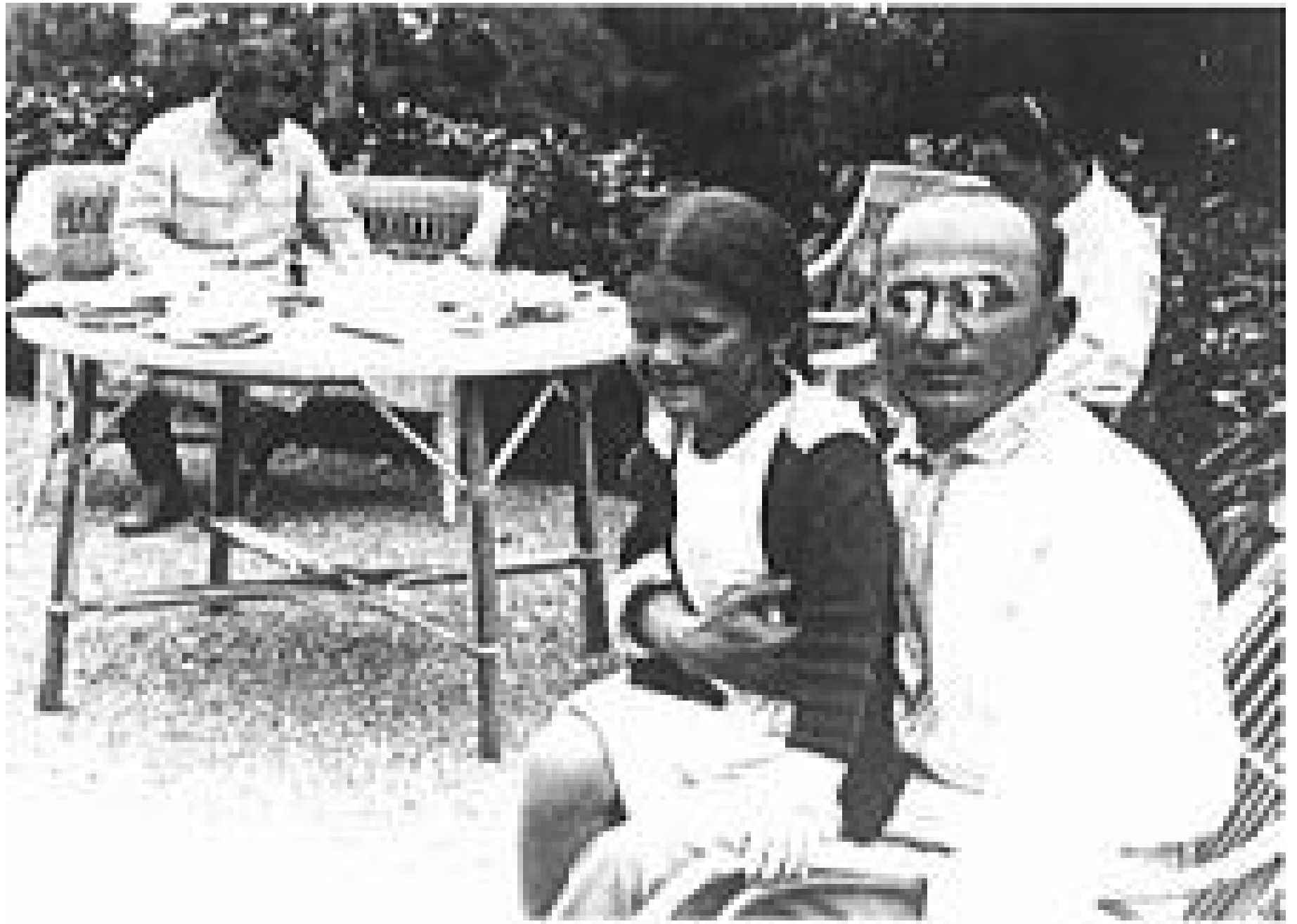
SOCIALISMUS PROMĚŇUJE POLOPOUŠTĚ A POUŠTĚ V ÚRODNÉ LÁNY
A KVETOUČÍ SADY

- 1948 – 1953 další vlna zatýkání v SSSR inspirovaná přímo Stalinem pronásledování lékařů židovského původu = „vrazi v bílých pláštích“ - jeden z vrcholů sovětského antisemitismu po druhé světové válce

- 5.3. 1953 smrt Stalina
- problém nástupnictví, začíná boj o moc
- prozatím u moci tzv. kolektivní vedení, trojice Chruščov- Malenkov- Berija
- Nakonec Chruščov vyhrává, Malenkov je odstraněn z funkce, Berija popraven
- Stalinovo tělo je nabalzamováno a uloženo v mauzoleu vedle Lenina

A black and white photograph showing a group of approximately 20 people, including men and women, standing on a balcony or platform. They are dressed in winter clothing, such as coats and hats. Behind them is a building with a decorative facade featuring a row of arched windows. In the foreground, a dark horizontal band contains the text 'ЛЕНИН СТАЛИН' in large, white, Cyrillic letters. The scene is set outdoors, with some evergreen trees visible in the lower corners.

ЛЕНИН
СТАЛИН

Stalinův pomník v Praze

- O stavbě rozhodnuto v roce 1949, dokončen v roce 1955
- Měl „na věčné časy“ stát nad Prahou
- Autorem byl sochař Otakar Švec s manželkou, oba ještě před odhalením pomníku spáchali sebevraždu
- V listopadu 1962 byl pomník odstraněn

Nikita Sergejevič Chruščov

- První tajemník KSSS (1953 – 1964), Předseda vlády SSSR (od r.1958)
- 1954 věnoval Krym Ukrajině
- 1956: na XX. sjezdu KSSS kritika kultu osobnosti Stalina
- zmírnění napětí ve společnosti, období destalinizace t. zv. „odtěpěl“, uvolnění tvrdého vojensko-politického režimu, dal propustit miliony vězňů z Gulag
- 1956 nechal krvavě potlačit protisovětské povstání v Maďarsku

- 1960 návštěva OSN v New-Yorku, prohlásil, že do 20 let SSSR dožene a předežene USA
- Nechal rozorat celiny (stepi ve střední Asii a na jihu Sibiře) – pěstování obilí a kukuřice
- Stavění „chruščovek“ (malometrážních bytů) a „lehkého metra“, podpora budování spotřebitelského průmyslu → zvýšení životní úrovně obyvatelstva
- 1960-1962 - začátek roztržky mezi SSSR a Čínou
- 1961: Berlínská zeď
- 1962: Karibská krize

Berlínská krize

- [23. června 1948](#) došlo k [blokádě západních sektorů Berlína](#), trvající téměř jeden rok.
- [23. května 1949](#) byla na území západních okupačních zón založena [Německá spolková republika](#).
- [7. října 1949](#) byla jako reakce na vyhlášení SRN založena [Německá demokratická republika](#), sovětský sektor Berlína se stal jejím hlavním městem.
- Z východního Německa, hlavně přes Západní Berlín, uteklo na západ více než 3 miliony Němců → rozhodnutí o postavení zdi

- V noci z [12.](#) na [13. srpna](#) 1961 obsadily ozbrojené síly NDR (armáda, policie, pohraniční stráž a jednotky podnikových milicí) hranice k Západnímu Berlínu a přerušily, nejdříve jen pomocí [ostnatého drátu](#), spojení mezi východním a Západním Berlínem.
- [16. srpna](#), vzhledem k absenci jakékoliv reakce z americké strany, začal být drát nahrazován zdí v pravém slova smyslu. V příštích měsících došlo k vybudování opevnění hranic mezi NDR a SRN, což upevnilo nepropustnost hranic mezi státy [Východního bloku](#) a okolními státy. Tyto hranice se i z toho důvodu označují jako „[železná opona](#)“.
- Zeď měla celkovou délku 165 km (45 km s hranicí Západního Berlína, 120 km čítala hranice mezi Západním Berlínem a Braniborskem).

Karibská „kubánská“ krize

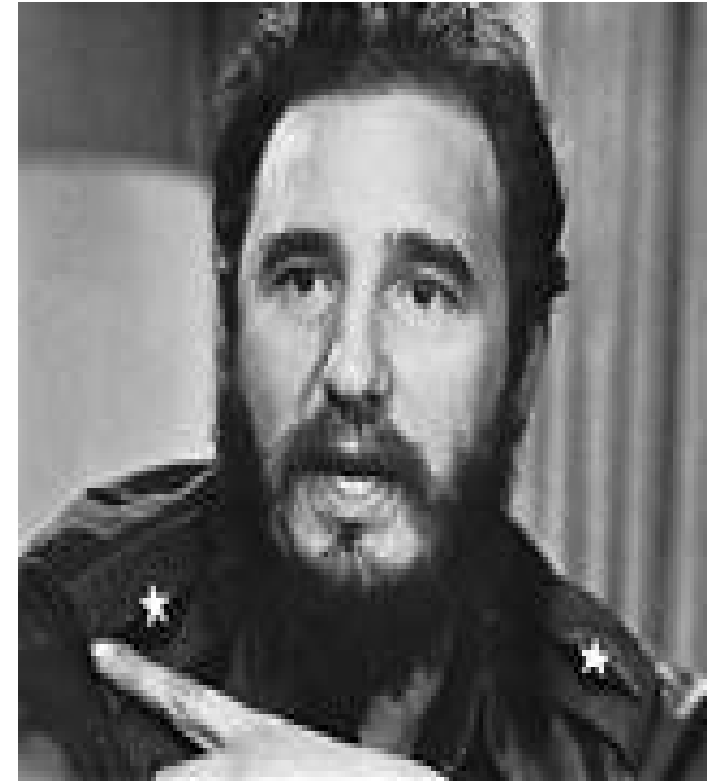
- J.F. Kennedy

N.S. Chruščov

F. Castro

- Vše začalo, když americký špionážní letoun U-2 nasnímal raketové základny na Kubě a 16. října 1962 se prezidentovi J.F. Kennedymu potvrdilo podezření, získané již ze satelitních snímků.
- Sovětský svaz vyzbrojil Kubu desítkami raket s doletem 1 800 km a další, s téměř dvojnásobným doletem, byly na cestě.
- Sověti si chtěli vylepšit pozici v karibské oblasti a bezprostředně začali ohrožovat USA.

- Mezinárodní politická krize v r. 1962 → hrozba jaderného konfliktu
- odpověď SSSR na umístění amerických raket v Turecku = operace Anadyr → rozmístění sovětských raket na Kubě (režim Fidela Castra)
- Prezident USA J.F. Kennedy – námořní blokáda kubánských přístavů
- Stažení raket Chruščovem a přiznání chyby
- USA se zavázalo, že nenapadne Kubu

SSSR – 70. a 80. léta

- **Nikita Sergejevič Chruščov** svržen pro rostoucí hospodářské neúspěchy Sovětského svazu a zostření konfliktu s Čínou - otevřený konflikt+
- Jmenování Leonida Iljiče Brežněva generální tajemníkem Ústředního výboru KSSS

Leonid Iljič Brežněv

- * 19. 12. 1906 v ukrajinské vesnici Kamenskoje
- R.1964 převzal funkci generálního tajemníka ÚV KSSS
- R.1977 předseda Nejvyššího sovětu a hlava státu
- Období jeho vlády je nazýváno „obdobím stagnace“
- † 10.11. 1982 v Moskvě – pohřben u kremelské zdi

DVA ZAHRANIČNĚ POLITICKÉ PROUDY

- tzv. Brežněvova doktrína – omezení práva na sebeurčení a suverenitu komunistických států
- Snaha o politický kompromis se Západem – USA, mezinárodní uvolnění SALT 1 a závěrečný akt KBSE (Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě)

VNITŘNÍ SITUACE SSSR

- Hospodářský úpadek
- Politická strnulost

Okupace Československa

- Československo v polovině 60. let začalo období reformem a politického uvolnění tzv. „pražské jaro“, do čela strany zvolen A. Dubček, prezidentem se stal L.Svoboda
- Šéf KGB a expert na maďarské povstání Andropov poukázal na „metody a formy, kterými se teď pracuje v Československu, velice připomínají maďarské“.
- Odpor sovětského vedení brzy přerostl v „kárné řízení“ s reformním hnutím v KSČ
- 21. srpna 1968 - vpád vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR = vojenská intervence Sovětského svazu a čtyř dalších států Varšavské smlouvy (odmítlo pouze Rumunsko)

Републикански танк, 1930-е

- bujela [šedá ekonomika](#), která stále více nahrazovala nevýkonný systém [centrálního plánování](#). Okrádání státu se stalo nezbytností pro zvyšování [životní úrovně](#) obyvatel.
- Vedle toho se i [korupce](#) stala přirozenou součástí života. Stranická [nomenklatura](#) se cítila být neohrožená a zmocňovala se společenského [bohatství](#) na úkor [státu](#) i vlastních [občanů](#).
- Stabilita kádrů způsobila, že se [průměrný věk](#) vedoucích představitelů režimu zvyšoval. Většina funkcionářů se narodila v letech [1900–1920](#) a vstoupila do politického života v éře [stalinismu](#). Sovětskou společnost začala ovládat [gerontokracie](#).

Válka v Afganistánu

- Vpád sovětských vojsk do Afghánistánu 26. prosince 1979
- Prezident Carter vyhlásil obchodní embargo na některé zboží vyvážené do Sovětského svazu a senát odložil ratifikaci smlouvy SALT-2
- Další reakcí byl bojkot XXII. letních olympijských her v Moskvě řadou států včetně USA v roce 1980
- Pokračoval pozvolný úpadek režimu.
- V listopadu 1982 Brežněv umírá, jeho nástupcem zvolen Andropov

Jurij Vladimirovič Andropov

- * 15. června 1914, Stavropol
- 11. 11. 1982 zvolen generálním tajemníkem KSSS
- Boj s korupcí a upevnění disciplíny, posílení pracovní kázně
- Obměnil oblastní tajemníky strany a také ministry
- Na velké kádrové změny mu nezbylo času - nemoc
- Stačil dosadit na významná místa ve vedení své lidi - M. S. Gorbačova a několik dalších mladších funkcionářů
- Přerušil ženevská jednání o odzbrojení
- Návrh snížení počtu Sovětských raket SS 20 jen na efekt
- R. 1983 pozval k rozhovorům spolkového kancléře Helmuta Kohla
- † 9. února 1984, 15 měsíců po nástupu do funkce

Konstantin Ustinovič Černěnko

- * 24. 9. 1911 Velká Tes - Krasnojarsk
- 13. 2. 1984 generálním tajemníkem KSSS a hlava státu
- Velmi vážně nemocný, považován jako přechodná postava vlády – snaha omlazení vlády
- Vyzdvihoval nutnost nového způsobu „sociálního myšlení“, více glasnosti, tj. systematicky organizovaných vystoupení stranických a vládních činitelů
- Projekty: reforma školství, posílení role odborů
- Negace andropovského kurs, Rozkvět korupce
- Vztahy s USA zůstaly velmi napjaté
- V roce 1984 SSSR bojkotuje olympiádu v Los Angeles - reakce na bojkot Moskevské olympiády 1980
- Jeho úmrtím 10. března 1985 končí definitivně i Brežněvova éra

Michail Sergejevič Gorbačov

- * 2. března 1931 Privolnoje – severní Kavkaz
- 11. 3. 1985 generální tajemník KSSS, zahájil "reformy shora", jejich heslem se stala perestrojka a glasnost.
- Perestrojka -strategická koncepce o urychlení sociálního a ekonomického vývoje 1985-1989
- Glasnost – otevřené informování o všech věcech, zrušení cenzury
- K vystupňování akcí proti stagnaci mu napomohla tragická událost evropského dosahu, jakou byla černobylská jaderná katastrofa 26. 4. 1986.
- Popularitu získal v zahraniční politice, když nechtěně zahájil proces rozpadu a zániku sovětského impéria
- 1990 první a poslední prezident SSSR
- r. 1990 získal Nobelovu cenu za mír

- Glasnost-„otevřenost“ nejvýznamnější jev celého reformního kursu, otevřené informování o všech věcech, zrušení cenzury
- nový pohled na nejmodernější dějiny Sovětského svazu, zasazen smrtící úder mlčení obklopujícímu dosud utajované zločiny stalinismu i zlořády brežněvovského období.
- skoncoval s pronásledováním disidentů
- červenec 1989 - Gorbačov v Pekingu, dohoda na smlouvě o vymezení hranic

- 14.4.1988 – dohoda o stažení vojsk z Afghánistánu (poslední voják musel odejít do 15.2.1989)
- Změna vztahu k zemím třetího světa (už se nebude podporovat každá země s levicovým režimem)
- Červenec 1988 – odmítnutí Brežněvovi doktríny a jakéhokoli omezování státní suverenity vůbec
- Nevměšování do vnitřních záležitostí jiných zemí, i země sovětského bloku se mohou samostatně rozhodovat o svém vývoji → nastal proces uvolňování a mírového spolužití mezi velmocemi

Proces odzbrojení

- 17.12.1987 – ve Washingtonu podepsána dohoda o stažení a likvidaci všech sovětských a amerických raket středního dosahu (od 500 do 5500 km) z Evropy (M. Gorbačov a Ronald Reagan)
- 1. krok ke konci studené války
- Prosinec 1989 –Malta – setkání Gorbačova a amerického prezidenta George Bush st.

Pád komunismu v Evropě 1989

- v Polsku v červnových volbách v r. 1989 jasně zvítězila Solidarita, komunisté získali pouhá čtyři místa ve vládě z dvaadvaceti
- sjezd maďarské strany zaznamenává faktický rozpad a odmítnutí dosavadního modelu socialismu
- v NDR lidové demonstrace, vznik opozičních hnutí
- listopad 1989 „sametová revoluce“ a zhroucení komunistického režimu v Československu
- Krvavá revoluce v Rumunsku, prezident Ceaușescu s manželkou zastřeleni
- v Bulharsku po donucení odstoupil Živkov

Rozpad SSSR

- Prosinec 1986 – demonstrace v Alma-Atě v Kazachstánu (protiruská)
- Ázerbájdžán – chtěli připojení Náhorního Karabachu → ozbrojený konflikt s Arménií
- Říjen 1989 – do 5 svazových republik vyslány speciální jednotky ministerstva vnitra
- Říjen 1989 – Nejvyšší sovět Ázerbájdžánu přijal zákon o suverenitě
- 1989 – demonstrace a krvavé bouře na Kavkaze a ve střední Asii

Administrative map of Caucasus in USSR, 1957-1991

- O suverenitu se začali hlásit i další země (Ukrajina, Bělorusko, Pobaltí, Moldávie, Gruzie, Arménie)
- Gorbačov si je pořád jist, že je vše pevně v jeho rukách
- 13.11. 1991 – Vilnius (Litva) – útok armády na televizní věž, zabito 13 civilistů armádou – poškodí to Gorbačova (prý o zásahu nebyl předem informován)
- Zpívající revoluce v Pobaltí
- 23.8.1989 vytvořena Baltská cesta (Baltský řetěz), cca 2 mil. lidí, délka 600 km (propojení hlavních měst)

- 12. června 1990 vyhlášena suverenita RSFSR
- zřízena funkce prezidenta republiky
- 12. června 1991 zvolen Boris Jelcin
(získal 57% hlasů)
- 13. března 1990 byla upravena ústava.
- Upraven článek č. 6 – umožněn politický pluralismus
- Volby do místních orgánů moci – úspěch blok Demokratické Rusko (B. Jelcin) a komunisté (M. Gorbačov)
- 2 muži = 2 vize

- 14.3.1990 – M. Gorbačov zvolen prezidentem SSSR
- 17.3.1991 – referendum o zachování Sovětského svazu (v 9 republikách, přes 75% pro)
- Projednávání nové svazové smlouvy, k podepsání mělo dojít 20.8.1991

Pokus o státní převrat

- Proběhl 19. srpna 1991 – protidemokratický puč komunistů, měl navrátit staré pořádky
- Řízen Státním výborem pro výjimečný stav v SSSR
- M. Gorbačov vězněn na Krymu (dovolená)
- Tanky obklíčily sídlo ruské vlády a parlament
- Jelcin – projev na tanku (Výbor je nezákonný, návrat Gorbačova, výzva k celostátní generální stávce – měl být zatčen (důstojník KGB odmítl splnit rozkaz)

- Plánován útok na „Bílý dům“ – neproveden – lidé vytvořili živý štít
- I část armády přešlo na stranu B. Jelcina
- Vedení pučistů pozatýkáno 22.8. 1991
- Neúspěch puče – neorganizovanost, nerozhodnost, nepřipravenost pučistů X odvaha lidí (lidé se nechtěli smířit s návratem starých pořádků)

Zánik SSSR

- 24.8.1991 – rezignace M. Gorbačov na funkci gen. tajemníka KSSS
- Uznána nezávislost Pobaltských republik
- Od 24.8.1991 vyhlašovaly i ostatní republiky nezávislost
- 29.8.1991 – sovětský parlament pozastavil činnost KSSS (za pokus o puč)
- 6.9.1991 – rozpuštění Sjezd lidových poslanců
- 8.12. souhlas s rozpuštěním SSSR, nově bude SNS
- 25.12.1991 – abdikace M. Gorbačova
- 31.12.1991 – formálně rozpuštění SSSR

Příčiny destabilizace a rozpadu SSSR

- ochromení celého systému vnitřní bezpečnosti
- odstranění politické a ideologické složky
- ústup od ideologie marxismu-leninismu a socialistickému internacionalismu → ochromení a vyřazení stranického a státního aparátu a aparátu společenských organizací

Vznik SNS

- Po zániku SSSR se dále rozvíjí Ruská federace, prezident B. Jelcin
- většina svazových republik vyhlásila nezávislost
- 8. prosince 1991 uzavřena představiteli Běloruska, Ruska a Ukrajiny smlouva o konci existence SSSR → SNS = **Společenství nezávislých států**
- Členy se stalo 9 z 15 bývalých svazových republik (Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán)

- dohoda na společném postupu v politických, hospodářských a policejních otázkách
- podepsána deklarace → Společenstvo otevřeno všem bývalým sovětským republikám
- dohoda na společné kontrole strategických zbraní, hospodářské součinnosti a na respektování mezinárodních dohod a úmluv bývalého Sovětského svazu
- při založení vedoucí úlohu mělo Rusko

90. léta- Boris Nikolajevič Jelcin

- Hlavní cíl politiky B. Jelcina - urychlení ekonomické restrukturalizace a masivní privatizace státního podnikání
- Reforma probíhá neúspěšně, bují korupce, ruský průmysl není konkurenceschopný → stagnace, obrovská inflace = „divoká privatizace“
- Říjen 1993 pokus o svržení Jelcina, útok na parlament a televizní věž v Ostankino → desítky mrtvých i zraněných, potlačen
- Nová ústava - posíleny pravomoci prezidenta = prezidentská republika
- 1994 válka v Čečensku
- 1998 ekonomický kolaps, pád rublu
- 1999 rezignoval na funkci prezidenta

Vladimír Vladimirovič Putin

- Prezident v letech 2000 – 2008 a od r. 2012, v meziobdobí předseda vlády a prezidentem byl D. Medvedev
- Cíl vlády: překonat ekonomickou krizi
- Rychlý růst ekonomiky díky růstu cen nafty a zemního plynu
- Omezení politické svobody, pronásledování opozice, posílení vlivu pravoslavné církve
- Pokračuje válka v Čecěnsku, konflikt s Gruzii
- V r. 2010 vznikla opoziční kampaň „Putin musí odejít“
- Olympiáda 2014 v Soči
- 2014 obsazení Krymu, připojen k Rusku
- Ve válce na Ukrajině pomoc separatistům ve východní Ukrajině v jejich snaze o vytvoření Nového Ruska
- Zhoršení vztahů s USA a EU – ekonomické sankce vůči Rusku

Zdroje

- ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 4. rozš. vyd., Praha: Lidové noviny, 2004, 574 s. ISBN 80-7106-658-3.
- GROUŠL, Josef. *Hlavní příčiny destabilizace a rozpadu SSSR*. Praha: J. Weber, 1994, 15 s.
- VYKOUKAL, Jiří, LITERA, Bohuslav, TEJCHMAN, Miroslav. *Východ : Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. 1. vyd. Praha : Libri, 2000. 860 s. ISBN 80-85983-82-6.
- <http://kvmuz.cz/typ/soudobe-dejiny/kult-osobnosti-1-cast>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Společenství_nezávislých_států
- <http://www.moderni-dejiny.cz/>
- <http://www.czechfreepress.cz/tema-tydne/karibska>
- http://hrono.ru/biograf/bio_a/andropov_juri.php
- Obrázky www.google.cz
- <http://ru.science.wikia.com/wiki>
- <http://ru.community.wikia.com/wiki/>